

Piotr Chrobak

Rola i znaczenie wyborów oraz referendów we współczesnej demokracji

---

Edukacja Humanistyczna nr 2 (29), 107-119

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr Chrobak
Uniwersytet Szczeciński

ROLA I ZNACZENIE WYBORÓW ORAZ REFERENDÓW WE WSPÓŁCZESNEJ DEMOKRACJI

Uwagi wstępne

Demokracja w dosłownym tłumaczeniu oznacza władzę ludu (*démos* – lud, *krátos* – władza). Mimo iż możemy mówić o różnych formach demokracji, to podstawowym jej elementem jest fakt, iż źródłem wszelkiej legitymizacji władzy są wszyscy pełnoletni obywatele danego kraju, którzy nie zostali pozbawieni – w myśl obowiązującego prawa w danym państwie – praw wyborczych.

Jednym z najważniejszych elementów państwa demokratycznego są wybory i referenda. Poprzez wybory obywatele pośrednio sprawują władzę w państwie, wybierając swoich przedstawicieli m.in. do parlamentu czy samorządu, którzy w ich imieniu sprawują władzę. Natomiast poprzez referenda obywatele sprawują władzę w sposób bezpośredni. Wyróżniamy referenda: ogólnokrajowe oraz lokalne. Referenda są rozpisywane w sprawach o kluczowym znaczeniu dla funkcjonowania państwa lub samorządu. W skali ogólnopolskiej mieliśmy m.in. referenda w sprawie przyjęcia konstytucji lub wstąpienia do Unii Europejskiej¹. Natomiast na szczeblu lokalnym, np. w odniesieniu do Szczecina, przeprowadzono referendum w sprawie odwołania prezydenta miasta².

W dobie Polski Ludowej wybory do ciał przedstawicielskich nie były w pełni demokratyczne. Przełom nastąpił w wyniku obrad przy Okrągłym Stole, których efektem obok m.in. reaktywacji urzędu Prezydenta państwa oraz Senatu były także tzw. wybory kontraktowe do Sejmu. Skutki decyzji podjętych przy Okrągłym Stole zapoczątkowały okres transformacji ustrojowej Polski Ludowej, doprowadzając do powstania III Rzeczypospolitej.

W okresie III RP cyklicznie wybieramy Prezydenta RP, posłów i senatorów, radnych rad gmin, powiatów i sejmików wojewódzkich oraz wójtów, burmistrzów

---

¹ Patrz szerzej: P. Chrobak, *Preferencje polityczne mieszkańców Pomorza Zachodniego w referendum akcesyjnym do Unii Europejskiej w 2003 roku oraz w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2004 roku na tle kraju*, [w:] *Od polonizacji do europeizacji Pomorza Zachodniego*, red. M. Machałek, J. Macholak, E. Włodarczyk, Warszawa – Szczecin 2012, s. 523-552.

² Patrz szerzej: P. Chrobak, *Referendum w sprawie odwołania Prezydenta Miasta Szczecina. Geneza, przebieg, wyniki*, „Zeszyty Naukowe Acta Politica” nr 20, Szczecin 2009, s. 145-164.

i prezydentów miast. Natomiast po wstąpieniu do UE wybieramy również posłów do Parlamentu Europejskiego. Wszelkie przepisy dotyczące przeprowadzania poszczególnych wyborów zawiera ordynacja wyborcza.

Rola wyborów w demokratycznym państwie jest nie do przecenienia. Wybierając swoich przedstawicieli do poszczególnych instytucji państwowych lub samorządowych, decydujemy o tym, kto w naszym imieniu będzie kierował sprawami państwa lub naszej społeczności lokalnej.

Wybory Prezydenta RP

Pierwsze wybory głowy państwa, po reaktywowaniu urzędu Prezydenta, odbyły się 19 lipca 1989 r. Wyboru dokonało Zgromadzenie Narodowe, wybierając na urząd Prezydenta PRL (po 31 grudnia – Prezydenta RP) – w myśl ustaleń zawartych przy Okrągłym Stole – generała Wojciecha Jaruzelskiego. Były to pierwsze i ostatnie wybory głowy państwa dokonane przez Zgromadzenie Narodowe, gdyż po ustąpieniu W. Jaruzelskiego z najwyższego urzędu w państwie, od elekcji prezydenckiej z 25 listopada 1990 r., każde kolejne wybory (odbywające się co pięć lat) były powszechne oraz bezpośrednie³. W ten sposób Prezydent RP posiada największą legitymizację do sprawowania władzy ze wszystkich obieranych urzędów w państwie, gdyż jest wybierany przez wszystkich dorosłych obywateli Polski posiadających czynne prawo wyborcze. Analizując przepisy ordynacji wyborczej można zauważyć, iż poza wyborami z 1989 r. nie uległy one większym zmianom⁴.

Pierwsze powszechne, bezpośrednie, równe i odbywające się w głosowaniu tajnym wybory z 1990 r. były ważne m.in. z tego względu, iż unaocznily ostry podział w obozie „Solidarności”, pokazały, jak nietrwałe są preferencje wyborcze polskiego społeczeństwa w trudnym okresie transformacji ustrojowej, oraz ukazały, że ówczesna lewica, mimo osłabienia, cały czas liczy się na scenie politycznej.

Konflikt w obozie „Solidarności” ujawnił się z całą mocą podczas rywalizacji o prezydenturę między ówczesnym przewodniczącym NSZZ „Solidarność” Lechem Wałęsą a premierem Tadeuszem Mazowieckim. Wówczas dokonał się podział na dwie zwalczające się frakcje, co dla przeciętnego obywatela mogło być sprawą zupełnie niezrozumiałą, dlaczego osoby jeszcze do niedawna ze sobą współpracujące stały się nagle wrogami⁵.

Z kolei zajęcie drugiego miejsca i przejście do drugiej tury wyborów (wraz z L. Wałęsą) przez Stanisława Tymińskiego można uznać za brak stabilizacji preferencji politycznych Polaków. Niespodziewanie dobry wynik tego kandydata, który nie funkcjonował wcześniej w polskim życiu politycznym, mógł być spowodowany wspomnianym podziałem w obozie solidarnościowym oraz populistycznymi obietnicami składanymi przez S. Tymińskiego podczas kampanii wyborczej. Hasła szyb-

³ Ustawa z dnia 27 września 1990 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej [RP].

⁴ Ustawa z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta RP; Ustawa z dnia 26 października 1990 r. o zmianie ustawy o wyborze Prezydenta RP; Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o zmianie ustawy o wyborze Prezydenta RP; Obwieszczenie Marszałka Sejmu RP z dnia 9 czerwca 2000 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o wyborze Prezydenta RP.

⁵ Patrz szerzej: P. Chrobak, *Wybory prezydenta RP w latach 1990-2010*, [w:] *Suweren – Zwierzchnik – Reprezentant Państwa. Głowa państwa w polskiej współczesnej refleksji politycznej*, red. R. Ptaszyński, T. Sikorski, Warszawa 2013, s. 223-284.

kiego wprowadzenia dobrobytu dla społeczeństwa wyczerpanego trudnym okresem transformacji mogły okazać się dość atrakcyjne, tym bardziej że T. Mazowiecki jako premier mógł się kojarzyć z trudną sytuacją gospodarczą w kraju. Oczywiście – w tej sytuacji – zdecydowane zwycięstwo L. Wałęsy w ponownym głosowaniu nie mogło być zaskoczeniem dla nikogo⁶.

Natomiast przedstawiciel lewicy Włodzimierz Cimoszewicz, wbrew obawom liderów SdRP, osiągnął czwarty wynik, uzyskując prawie 10% poparcia (zdobył 9,21% głosów)⁷. Wynik ten – w odniesieniu do wyborów kontraktowych – był dobrą prognozą dla nadciągających wyborów parlamentarnych (które odbyły się jesienią 1991 r.), gdyż pozwalał liderom SdRP spodziewać się podobnego poparcia.

Kolejne wybory odbyły się 5 listopada 1995 r. Tym razem główna rywalizacja nie toczyła się między kandydatami z obozu „Solidarności”, ale między byłym liderem „Solidarności” L. Wałęsą i przewodniczącym SdRP Aleksandrem Kwaśniewskim. Rywalizacja ta była szczególnie widoczna podczas kampanii przed ponownym głosowaniem przeprowadzonym 19 listopada. Można stwierdzić, że wówczas nastąpił najbardziej wyrazisty podział społeczeństwa na zwolenników tzw. lewicy lub prawicy w dotychczasowej historii III RP. W tej elekcji nie było już miejsca dla kandydatów pokroju S. Tymińskiego, którzy bez silnego zaplecza politycznego byłiby w stanie realnie powalczyć o prezydenturę. Wygrana A. Kwaśniewskiego – patrząc na wcześniejsze zwycięstwo SLD w wyborach parlamentarnych (1993 r.) i samorządowych (1994 r.) – mogła świadczyć o lewicowych sympatiach ówczesnego społeczeństwa⁸. Należy pamiętać, że podział na linii Kwaśniewski – Wałęsa nigdy, zarówno wcześniej, jak i później, nie był tak wyraźny i nie dzielił aż tak mocno społeczeństwa na zwolenników tzw. lewicy i prawicy.

Zwycięstwo już w pierwszej turze ubiegającego się o reelekcję A. Kwaśniewskiego 8 października 2000 r. ukazało, jak dużą popularnością cieszył się ten polityk. Jego wynik był również dobrą prognozą dla SLD i UP na mające się odbyć jesienią 2001 r. wybory parlamentarne. Z kolei dla obozu zjednoczonej prawicy w koalicji Akcja Wyborcza Solidarność (AWS) zajęcie przez jej kandydata Mariana Krzaklewskiego – uważanego przez niektórych komentatorów życia społeczno-politycznego za tzw. czarnego konia wyborów – dopiero trzeciego miejsca mogło świadczyć o powolnej utracie poparcia społecznego dla tej formacji politycznej. Natomiast druga lokata przypadła Andrzejowi Olechowskiemu – kandydatowi niezależnemu, popieranemu przez Unię Wolności (UW)⁹. Mogłoby to dawać nadzieję na dobry wynik tego ugrupowania we wspomnianych nadchodzących wyborach parlamentarnych, gdyby nie fakt, iż krótko po wyborach A. Olechowski wraz z Donaldem Tuskiem (UW) i Maciejem Płażyńskim (AWS) założył Platformę Obywatelską, która skutecznie odebrała część elektoratu UW. Należy także zauważyć, że wybory z 2000 r. miały najspokojniejszą kampanię w odniesieniu do wcześniejszych i późniejszych elekcji.

⁶ Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej [PKW] z dnia 26 listopada 1990 r. o wynikach głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP zarządzonych na dzień 25 listopada 1990 r.; Obwieszczenie PKW z dnia 10 grudnia 1990 r. o wynikach ponownego głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP; Uchwała Zgromadzenia Narodowego z dnia 22 grudnia 1990 r. w sprawie stwierdzenia ważności wyboru Prezydenta RP.

⁷ Obwieszczenie PKW z dnia 26 listopada 1990 r. o wynikach głosowania...

⁸ Obwieszczenie PKW z dnia 7 listopada 1995 r. o wynikach głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP zarządzonych na dzień 5 listopada 1995 r.; Obwieszczenie PKW z dnia 20 listopada 1995 r. o wynikach głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP w drugiej turze głosowania, przeprowadzonej w dniu 19 listopada 1995 r.

⁹ Obwieszczenie PKW z dnia 9 października 2000 r. o wynikach głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP zarządzonych na dzień 8 października 2000 r.

Następne wybory z 9 października 2005 r. nawiązywały w pewien sposób do 1990 r., gdyż na skutek sytuacji z lat 2001-2005 lewica została mocno osłabiona na scenie politycznej. Po wycofaniu się kandydata Sojuszu W. Cimoszewicza (startujący Marek Borowski z Socjaldemokracji Polskiej – powstałej po rozłamie w SLD – nigdy nie był liderem sondaży) z rywalizacji wyborczej, liczyło się tylko dwóch kandydatów wywodzących się ze środowiska dawnego obozu „Solidarności”. Byli to przewodniczący Platformy D. Tusk oraz jeden z liderów PiS Lech Kaczyński. Rywalizacja między tymi kandydatami – zwłaszcza w drugiej turze 24 października – pokazała, że dawny obóz „Solidarności” to już mit, a to środowisko jest trwale podzielone. Natomiast pewnym zaskoczeniem było zwycięstwo kandydata PiS, gdyż to lider PO RP w sondażach wyborczych prowadził do samego końca kampanii¹⁰.

Jak trwała i ostra była rywalizacja między PO RP a PiS, pokazały wybory z 20 czerwca 2010 r. (wcześniej unaocznieniem tego procesu były wybory parlamentarne z 2007 r.), kiedy ponownie przeciwko sobie stanęli kandydaci ze wspomnianych ugrupowań. Tym razem byli to Marszałek Sejmu RP Bronisław Komorowski oraz prezes PiS Jarosław Kaczyński. Początkowo spodziewano się zwycięstwa już w pierwszej turze kandydata PO RP, gdyż mający się ubiegać o reelekcję L. Kaczyński posiadał niewielkie poparcie społeczne. Jednak po tragicznej śmierci m.in. pretendenta PiS w katastrofie lotniczej pod Smoleńskiem do walki o prezydenturę stanął jego brat J. Kaczyński. Ponieważ udało mu się przejąć nagły wzrost sympatii, jakim po tragicznej śmierci – co mogło być efektem współczucia – nagle spora część społeczeństwa zaczęła darzyć L. Kaczyńskiego, doprowadziło to w rezultacie do jeszcze ostrzejszego podziału społeczeństwa na zwolenników PO RP i PiS niż w 2005 r.¹¹ Z tą różnicą, że w 2010 r. w przeciwieństwie do wyborów wcześniejszych zwyciężył kandydat PO RP¹².

Należy pamiętać, że wybory Prezydenta RP są silnie spersonalizowane i nie mogą być głównym czynnikiem świadczącym o preferencjach politycznych polskiego społeczeństwa, gdyż w przeciwieństwie do innych elekcji w wyborach prezydenckich wyborcy patrzą nie tylko na szyld partyjny, ale także na kandydata. Dlatego wydaje się, że ten rodzaj wyborów jest raczej uzupełnieniem obrazu preferencji politycznych społeczeństwa, który najlepiej można zaobserwować podczas wyborów parlamentarnych, zwłaszcza do Sejmu RP.

Mając na uwadze bardzo dobry wynik A. Kwaśniewskiego z 2000 r. oraz dużą popularność, jaką cieszyła się jego prezydentura, można założyć, że gdyby mógł startować w 2005 r., to miałby dużą szansę na reelekcję. Jednak, aby zapewnić rotację, ordynacja wyborcza dopuszcza pełnienie omawianego urzędu przez jedną osobę tylko dwukrotnie¹³.

---

¹⁰ Obwieszczenie PKW z dnia 10 października 2005 r. o wynikach głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP zarządzonych na dzień 9 października 2005 r.; Obwieszczenie PKW z dnia 24 października 2005 r. o wynikach ponownego głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP.

¹¹ Patrz szerzej: P. Chrobak, *Wybory Prezydenta RP w 2010 roku w kraju i województwie zachodniopomorskim*, „Przegląd Zachodniopomorski”, nr 1, Szczecin 2012, s. 87-127.

¹² Obwieszczenie PKW z dnia 21 czerwca 2010 r. o wynikach głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP zarządzonych na dzień 20 czerwca 2010 r.; Obwieszczenie PKW z dnia 5 lipca 2010 r. o wynikach ponownego głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP.

¹³ Obwieszczenie Marszałka Sejmu RP z dnia 9 czerwca 2000 r. w sprawie...

Wybory do Sejmu RP

Ponieważ decyzje posłów w największym stopniu wpływają na funkcjonowanie państwa polskiego, spójrzmy dokładniej na mechanizmy, które mają wpływ na kształtowanie się Sejmu RP. Jak wiadomo, o tym, jaki będzie skład izby poselskiej, w największym stopniu decydują głosy wyborców. Jednak to od przepisów ordynacji wyborczej, takich jak: wysokość tzw. progu wyborczego, system przeliczania głosów, ilość i wielkość okręgów wyborczych oraz to, czy wybory są proporcjonalne, czy też większościowe, zależy ostateczny skład Sejmu RP. Dlatego można stwierdzić, że ta formacja polityczna, która przed wyborami ma wpływ na kształt ordynacji wyborczej, ma po części wpływ na skład przyszłej izby poselskiej¹⁴. Przyjrzyjmy się temu bliżej.

Pierwszymi wyborami, na które należy zwrócić uwagę, są tzw. wybory kontraktowe z 4 czerwca 1989 r. (pierwsze głosowanie) i 18 czerwca (ponowne głosowanie), które odbywały się w systemie większościowym, kraj był podzielony na 108 okręgów wyborczych, a w odniesieniu do systemu przeliczania głosów obowiązywała większość bezwzględna. Kontrakt polegał na tym, że strona ówczesnie sprawująca władzę miała zagwarantowane 65% mandatów, czyli mogła wprowadzić 299 posłów (PZPR – 173, ZSL – 76, SD – 27, PAX – 10, UChS – 8, PZKS – 5), w tym 35 przedstawicieli miało uzyskać mandat z tzw. listy krajowej. Natomiast ówczesna opozycja mogła maksymalnie uzyskać 35% mandatów, czyli wprowadzić nie więcej jak 161 swoich reprezentantów¹⁵.

Wybory parlamentarne z 27 października 1991 r. były pierwszymi wyborami zarówno do Sejmu, jak i Senatu RP, które odbywały się we w pełni demokratyczny sposób. W wyborach do Sejmu RP od 1991 r. zaczął obowiązywać system proporcjonalny, który w przeciwieństwie do systemu większościowego sprzyja mniejszym i słabszym ugrupowaniom, a takich na ówczesnej scenie politycznej była zdecydowana większość. Kraj został podzielony na 37 okręgów wyborczych w których wybierano 391 posłów oraz utworzono jeden ogólnopolski okręg wyborczy, czyli tzw. listę krajową, gdzie do zdobycia było 69 mandatów (prawo do mandatów z tej listy przysługiwało komitetom, które zdobyły przynajmniej 5% głosów w skali ogólnopolskiej lub uzyskały mandaty w pięciu lub więcej okręgach wyborczych). Do przeliczania głosów z 37 okręgów wyborczych w systemie proporcjonalnym zastosowano metodę Hare'a-Niemeyera z wariantem największych reszt, która sprzyja mniejszym i słabszym ugrupowaniom. Próg wyborczy wyniósł 3%. Natomiast dla tzw. listy krajowej zastosowano „zmodyfikowaną” metodę Sainte-Laguë, która sprzyja małym i średnim ugrupowaniom. Kolejną opcją służącą małym ugrupowaniom była możliwość blokowania list. Wówczas głosy zablokowanych list były liczone razem, tak jakby były jedną listą, a następnie – w przypadku zdobycia mandatów – dokonywano podziału według wcześniejszych ustaleń komitetów. Różnica między blokowaniem a koalicjami wyborczymi polegała na tym, że blokować listy można było w poszczególnych okręgach, natomiast koalicja wyborcza dotyczyła wszystkich okręgów¹⁶.

¹⁴ Patrz szerzej: P. Chrobak, *Systemy wyborcze na ziemiach polskich od II do III Rzeczypospolitej*, „Zeszyty Naukowe Acta Politica”, nr 24, Szczecin 2012, s. 101-119.

¹⁵ Ibidem, s. 108-109; P. Chrobak, *Polska scena wyborcza w kraju i regionie zachodniopomorskim w latach 1989-2007*, [w:] *Samorząd Województwa – narodziny i zasady funkcjonowania. Doświadczenia województwa zachodniopomorskiego 1998-2008*, „Zeszyty Naukowe” nr 1, Szczecin 2010, s. 54.

¹⁶ Ustawa z dnia 28 czerwca 1991 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu RP.

Powyższe przepisy sprzyjające małym ugrupowaniom spowodowały, że ze 111 komitetów ubiegających się o swoją reprezentację w Sejmie RP mandaty zdobyło aż 29 komitetów wyborczych, w tym żaden nie zdobył powyżej 62 mandatów, a aż 19 komitetów wprowadziło poniżej 8 posłów, w tym 11 komitetów uzyskało tylko jeden mandat¹⁷.

Tak rozdrobiony Sejm okazał się niestabilny, w wyniku czego 19 września 1993 r. doszło do przyspieszonych wyborów. Aby zapobiec ponownej fragmentaryzacji Sejmu, 28 maja wprowadzono zmiany w ordynacji wyborczej. W tym celu podjęto kroki wzmacniające duże i silne ugrupowania. Zlikwidowano możliwość blokowania list wyborczych. Zwiększono liczbę okręgów wyborczych do 52, zmieniono system przeliczania głosów z metody Hare'a-Niemeyera na metodę d'Hondta. Wprowadzono także 5% próg wyborczy dla partii politycznych oraz 8% dla koalicji wyborczych ubiegających się o mandaty we wspomnianych 52 okręgach, natomiast dla listy krajowej wprowadzono 7% próg wyborczy. Według tych samych przepisów ordynacji wyborczej odbyły się także kolejne wybory 21 września 1997 r.¹⁸

Zmienione przepisy rzeczywiście wpłynęły na zmniejszenie liczby ugrupowań zasiadających w Sejmie RP. W 1993 r. swoją reprezentację uzyskało siedem komitetów, a w wyborach z 1997 r. liczba komitetów uległa dalszemu zmniejszeniu, gdyż swoją reprezentację uzyskało sześć formacji politycznych¹⁹.

Natomiast wybory z 23 września 2001 r. odbyły się w myśl nowej ordynacji wyborczej, uchwalonej 12 kwietnia m.in. głosami posłów AWS. Chodziło m.in. o osłabienie koalicji SLD-UP, której sondaże wyborcze dawały możliwość uzyskania ponad 50% mandatów i możliwość samodzielnego rządzenia państwem. Zlikwidowano listę krajową, co spowodowało, że wszystkie 460 mandatów było rozdzielone na 41 nowo utworzonych okręgów wyborczych (wcześniej mieliśmy 52 okręgi). Zmieniono także sposób przeliczania głosów na zmodyfikowaną metodę Sainte-Laguë. Powyższe zmiany sprzyjały małym i średnim ugrupowaniom. Natomiast progi wyborcze pozostały bez zmian²⁰.

W Sejmie RP znalazło się 7 ugrupowań. W wyniku nieobniżenia progów wyborczych izba poselska nie uległa nadmiernemu rozdrobieniu, ale poprzez zmianę metody przeliczania głosów koalicja SLD-UP nie zdobyła ponad połowy mandatów i nie mogła rządzić samodzielnie²¹.

Wybory z 25 września 2005 r. oraz z 21 października 2007 r. odbyły się w myśl tej samej ordynacji wyborczej. W odniesieniu do wyborów z 2001 r. w ordynacji wyborczej koalicja SLD-UP dokonała zmiany metody przeliczania głosów, przywracając metodę d'Hondta, sprzyjającą silnym ugrupowaniom²². W wyniku tych zmian

¹⁷ Obwieszczenie PKW z dnia 31 października 1991 r. o wynikach wyborów do Sejmu RP przeprowadzonych w dniu 27 października 1991 r.; P. Chrobak, *Polska scena wyborcza w kraju i regionie...*, s. 54-56.

¹⁸ Ustawa z dnia 28 maja 1993 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu RP.

¹⁹ Obwieszczenie PKW z dnia 23 września 1993 r. o wynikach wyborów do Sejmu RP przeprowadzonych w dniu 19 września 1993 r.; Obwieszczenie PKW z dnia 25 września 1997 r. o wynikach wyborów do Sejmu RP przeprowadzonych w dniu 21 września 1997 r.; P. Chrobak, *Polska scena wyborcza w kraju i regionie...*, s. 56-60.

²⁰ Ustawa z dnia 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu RP i do Senatu RP.

²¹ Obwieszczenie PKW z dnia 26 września 2001 r. o wynikach wyborów do Sejmu RP przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r.; P. Chrobak, *Wybory parlamentarne 2001 r. w okręgu szczecińskim w świetle „Kurieru Szczecińskiego”*, [w:] *Media masowe w oddziaływaniu na rozwój regionu*, red. J. Kania, Szczecin – Koszalin 2008, s. 111-114.

²² Ustawa z dnia 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza...

w 2005 r. reprezentację w Sejmie uzyskało 7 komitetów, a w 2007 r. swoich przedstawicieli wprowadziło 5 komitetów wyborczych²³.

Natomiast wybory z 9 października 2011 r. odbyły się według przepisów nowej ustawy, która jednak nie wprowadzała istotnych zmian w kwestiach wyżej opisanych²⁴. Nowe przepisy także nie doprowadziły do rozdrobnienia Sejmu, gdyż znalazło się w nim 6 formacji politycznych²⁵.

Przepisy ordynacji wyborczej uchwalone w 1993 r. oraz w latach następnych gwarantowały, iż w odniesieniu do wyborów z 1991 r. nie mieliśmy już do czynienia z nadmiernym rozdrobnieniem Sejmu RP, co było jednym z czynników gwarantujących jego sprawniejsze funkcjonowanie.

Wybory do Senatu RP

W odniesieniu do wyborów do Senatu RP należy podkreślić, że zasady elekcji w latach od 1989 do 2007 nie uległy praktycznie większym zmianom. W wyborach do Senatu obowiązywał system większościowy, kraj był podzielony na 49 okręgów wyborczych, w których wyborcy mogli głosować na tylu kandydatów, ile mandatów było do obsadzenia w danym okręgu²⁶. Dopiero przed wyborami z 2011 r. przepisy ordynacji uległy zmianie, gdyż wprowadzono jednomandatowe okręgi wyborcze. Wówczas kraj został podzielony na 100 okręgów wyborczych, w których był do zdobycia jeden mandat²⁷.

Generalnie poza wyborami z 1991 r., gdzie mieliśmy podobnie jak w Sejmie do czynienia z dość dużą liczbą komitetów, to jednak system większościowy sprzyja konsolidacji sceny politycznej i od roku 1993 do 2011 liczba komitetów uległa znacznemu ograniczeniu.

Wybory samorządowe

Ustawą o samorządzie terytorialnym z 8 marca 1990 r. – w miejsce rad narodowych funkcjonujących w dobie Polski Ludowej – powołano dwuszczeblowy samorząd terytorialny: gminny oraz wojewódzki. Bezpośrednie wybory odbywały się do rad gmin. W gminach liczących poniżej 40 tys. mieszkańców obowiązywał system większościowy, z kolei w posiadających powyżej 40 tys. mieszkańców obowiązywał system proporcjonalny. Natomiast do 49 sejmików samorządowych województw wybory były

²³ Obwieszczenie PKW z dnia 27 września 2005 r. o wynikach wyborów do Sejmu RP przeprowadzonych w dniu 25 września 2005 r.; Obwieszczenie PKW z dnia 23 października 2007 r. o wynikach wyborów do Sejmu RP przeprowadzonych w dniu 21 października 2007 r.; P. Chrobak, *Wokół wyborów parlamentarnych w 2007 roku w województwie zachodniopomorskim*, „Przegląd Zachodniopomorski”, nr 3, Szczecin 2008, s. 113-116; P. Chrobak, *Wybory parlamentarne 2007 w skali kraju*, [w:] *Wybory parlamentarne 2007 w okręgu szczecińskim w oczach studentów II roku politologii i europeistyki US*, red. P. Chrobak, Szczecin 2008, s. 12-43.

²⁴ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy; Ustawa z dnia 3 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy.

²⁵ Obwieszczenie PKW z dnia 11 października 2011 r. o wynikach wyborów do Sejmu RP przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r.

²⁶ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Ordynacja wyborcza do Senatu PRL. Dz.U. nr 19, poz. 103 z 1989 r.; Ustawa z dnia 10 maja 1991 r. Ordynacja wyborcza do Senatu RP. Dz.U. nr 54, poz. 224, z 1994 r.; Ustawa z dnia 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu RP i do Senatu...

²⁷ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy.

pośrednie, gdyż w sejmikach samorządowych zasiadali delegaci z rad gmin. Według przepisów tej samej ordynacji wyborczej przeprowadzono wybory 27 maja 1990 r. na pierwszą kadencję oraz 19 czerwca 1994 r. na drugą kadencję samorządu, z tą różnicą, że przed wyborami z 1994 r. dokonano nowelizacji ordynacji, która jednak nie wpłynęła zasadniczo na jej kształt²⁸.

W dniu 1 stycznia 1999 r. weszła w życie reforma administracyjna rządu Jerzego Buzka. Zredukowano liczbę województw z 49 do 16, powołując w miejsce sejmików samorządowych województw sejmiki wojewódzkie. Natomiast w wyniku reaktywacji powiatów wprowadzono trójszczeblowy samorząd terytorialny: gminny, powiatowy oraz wojewódzki²⁹. Wprowadzono także bezpośrednie wybory do wszystkich szczebli samorządu. Ponieważ kadencja władz samorządowych kończyła się jesienią 1998 r., to aby nie musieć przeprowadzać ponownych wyborów po wejściu w życie wspomnianej reformy, podjęto decyzję, aby już wybory samorządowe z 11 października 1998 r. odbyły się w myśl nowego podziału terytorialnego kraju³⁰.

Ważne zmiany w ordynacji wyborczej nastąpiły przed wyborami z 27 października 2002 r. Aby zwiększyć samodzielność wójtów, burmistrzów oraz prezydentów miast, którzy do tej pory byli wybierani przez rady gmin lub miast, postanowiono na wymienione urzędy wprowadzić wybory bezpośrednie. Oprócz tego zmniejszono liczbę radnych zasiadających w poszczególnych radach oraz w sejmikach wojewódzkich. Wprowadzono także 5% próg wyborczy w wyborach do wszystkich szczebli samorządu, a głosy miały być przeliczane metodą d'Hondta³¹. Powyższe zmiany, wprowadzone głosami m.in. koalicji SLD-UP z PSL (głównym zwolennikiem zmian był Sojusz), sprzyjały dużym i silnym ugrupowaniom, za jakie wówczas mógł uchodzić SLD³².

Elekcja z 12 listopada 2006 r. odbyła się w myśl zmienionych przepisów ordynacji wyborczej. Rządząca wówczas w Polsce koalicja PiS, Samoobrona RP i LPR wprowadziła możliwość tzw. blokowania list wyborczych (decyzja ta była mocno krytykowana przez PO RP, SLD i PSL). Polegało to na tym, że głosy komitetów będących we wspólnym bloku liczono razem, a następnie przydzielano mandaty tym formacjom, które przekroczyły 5% próg wyborczy. W przypadku, gdy któryś z komitetów nie przekroczył progu, jego głosy były rozdzielane na pozostałe komitety będące w bloku³³. W ten sposób PiS, licząc, że jego koalicjanci mogą uzyskać w niektórych blokach wynik poniżej 5%, zakładało, że przejmie ich głosy i wprowadzi większą liczbę swoich przedstawicieli, co da tej formacji przewagę nad PO RP. Jednak założenia te okazały się błędne, gdyż więcej mandatów zdobyła Platforma³⁴.

²⁸ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym; Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. Ordynacja wyborcza do rad gmin.

²⁹ Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa; Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wejściu w życie ustawy o samorządzie powiatowym, ustawy o samorządzie województwa oraz ustawy o administracji rządowej w województwie; Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym; Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa.

³⁰ Ustawa z dnia 16 lipca 1998 r. Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw; P. Chrobak, *Wybory samorządowe w województwie zachodniopomorskim w latach 1998-2006 na tle kraju*, „Przegląd Zachodniopomorski”, nr 1, Szczecin 2010, s. 35-39.

³¹ Ibidem; Ustawa z 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta; Ustawa z dnia 11 kwietnia 2001 r. o zmianie ustaw: o samorządzie gminnym, o samorządzie powiatowym, o samorządzie województwa, o administracji rządowej w województwie oraz o zmianie niektórych innych ustaw.

³² P. Chrobak, *Wybory samorządowe w województwie zachodniopomorskim w latach 1998-2006...*, s. 39-47.

³³ Ustawa z dnia 16 lipca 1998 r. Ordynacja wyborcza...

³⁴ P. Chrobak, *Wybory samorządowe w 2006 roku w Szczecinie oraz do Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego*, „Przegląd Zachodniopomorski”, nr 1, Szczecin 2008, s. 25-27.

Natomiast przed wyborami z 21 listopada 2010 r. nastąpiły kolejne zmiany w ordynacji wyborczej, gdyż rządząca w kraju koalicja PO RP z PSL zniosła możliwość blokowania list wyborczych³⁵.

Referenda

W III RP mieliśmy przeprowadzone trzy referenda ogólnopolskie. Aby wynik referendum był wiążący, musi w nim wziąć udział przynajmniej połowa uprawnionych do głosowania. Pierwsze odbyło się 18 lutego 1996 r. i dotyczyło powszechnego uwłaszczenia obywateli. Drugie zostało przeprowadzone 25 maja 1997 r. i było poświęcone przyjęciu nowej konstytucji. Oba referenda zostały przeprowadzone w ciągu jednego dnia i odbywały się w myśl przepisów tej samej ustawy³⁶. Natomiast referendum z 8 czerwca 2003 r., które było poświęcone wyrażeniu zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Polski do UE, w obawie przed zbyt niską frekwencją – co unieważniłoby wynik referendum – zostało przeprowadzone w dniach 7 i 8 czerwca, w myśl zmienionej ustawy³⁷.

Oprócz referendów ogólnokrajowych w III RP mieliśmy przeprowadzony szereg referendów lokalnych, dotyczących ważnych kwestii związanych z funkcjonowaniem samorządu. Przykładowo w Szczecinie 23 maja 2003 r. odbyło się referendum poświęcone odwołaniu prezydenta miasta (wybranego w wyborach bezpośrednich). Aby referendum lokalne było uznane za ważne, musi w nim uczestniczyć ponad 30% osób uprawnionych do głosowania. Ponieważ frekwencja wyniosła niecałe 19%, to mimo iż zdecydowana większość osób biorących udział w głosowaniu opowiedziała się za odwołaniem głowy miasta, ze względu na zbyt niską frekwencję referendum zostało uznane za nieważne³⁸.

Uwagi końcowe

W wyniku przemian ustrojowych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 1989 roku – zapoczątkowanych przy Okrągłym Stole – powstała w pełni demokratyczna i niepodległa Rzeczpospolita Polska. W III RP wybory odbywają się cyklicznie z zachowaniem wszelkich zasad państwa demokratycznego, co świadczy o kluczowym znaczeniu wyborów dla demokratycznego funkcjonowania państwa. Jak już wspomniano, dzięki elekcji wyborczej, poprzez wybór swoich przedstawicieli do organów władz państwa lub samorządowych, Polacy w sposób pośredni mają wpływ na sprawowanie władzy w kraju. Jednak dość częste zmiany w przepisach ordynacji wyborczych – szczególnie do Sejmu RP oraz do poszczególnych szczebli samorządu – mogą świadczyć, że system wyborczy nie osiągnął swojego ostatecznego kształtu i nadal ulega pewnym przekształceniom.

Z kolei odnosząc się do referendów, to w przypadku referendów ogólnopolskich wydaje się, że tu również władze państwa zdały egzamin, gdyż we wszystkich sprawach

³⁵ Ustawa z dnia 16 lipca 1998 r. Ordynacja wyborcza... Dz.U. nr 176, poz. 1190 z 2010 r.

³⁶ Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o referendum. Dz.U. nr 99, poz. 487 z 1995 r.

³⁷ Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym. Dz.U. nr 57, poz. 507 z 2003 r.; Uchwała Sejmu RP z dnia 17 kwietnia 2003 r. o zarządzeniu ogólnokrajowego referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej. Dz.U. 2003, nr 66, poz. 613.

³⁸ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym. Dz.U. nr 88, poz. 985 ze zm. Patrz szerzej: P. Chrobak, *Referendum w sprawie odwołania Prezydenta Miasta Szczecina...*, s. 145-164.

mających istotny wpływ na dalszy los III RP – jak np. kształt konstytucji czy przystąpienie do Unii Europejskiej – Polacy mieli możliwość wypowiedzenia się w sposób bezpośredni. Podobnie wygląda sytuacja w odniesieniu do referendum lokalnych, jak np. referenda w sprawie odwołania wójta, burmistrza czy prezydenta miasta, z których to możliwości mieszkańcy poszczególnych gmin korzystali.

Na koniec należy podkreślić, że pewnym osłabieniem w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego (które przejawia się m.in. poprzez aktywny udział w wyborach i referendach) było zachęcanie mieszkańców Warszawy zarówno przez Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego, jak też premiera Donalda Tuska oraz czołowych polityków współrządzącej krajem Platformy Obywatelskiej Rzeczypospolitej Polskiej do nieuczestniczenia w referendum w sprawie odwołania prezydent Warszawy Hanny Gronkiewicz-Waltz (członkini PO RP)³⁹. Wydaje się, że chcąc umacniać budowanie wspomnianego społeczeństwa obywatelskiego oraz dążąc do zwiększenia frekwencji w wyborach zarówno głowy państwa, do Sejmu i Senatu RP, Parlamentu Europejskiego czy do samorządu, czołowi przedstawiciele władz państwa nie mogą zniechęcać do uczestniczenia w głosowaniach referendalnych, kierując się chęcią obrony swojej partyjnej koleżanki.

Bibliografia

- Chrobak P., *Polska scena wyborcza w kraju i regionie zachodniopomorskim w latach 1989-2007*, [w:] *Samorząd Województwa – narodziny i zasady funkcjonowania. Doświadczenia województwa zachodniopomorskiego 1998-2008*, „Zeszyty Naukowe”, nr 1, Szczecin 2010.
- Chrobak P., *Preferencje polityczne mieszkańców Pomorza Zachodniego w referendum akcesyjnym do Unii Europejskiej w 2003 roku oraz w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2004 roku na tle kraju*, [w:] *Od polonizacji do europeizacji Pomorza Zachodniego*, red. M. Machałek, J. Macholak, E. Włodarczyk, Warszawa – Szczecin 2012.
- Chrobak P., *Referendum w sprawie odwołania Prezydenta Miasta Szczecina. Geneza, przebieg, wyniki*, „Zeszyty Naukowe Acta Politica”, nr 20, Szczecin 2009.
- Chrobak P., *Systemy wyborcze na ziemiach polskich od II do III Rzeczypospolitej*, „Zeszyty Naukowe Acta Politica”, nr 24, Szczecin 2012.
- Chrobak P., *Wokół wyborów parlamentarnych w 2007 roku w województwie zachodniopomorskim*, „Przegląd Zachodniopomorski”, nr 3, Szczecin 2008.
- Chrobak P., *Wybory parlamentarne 2001 r. w okręgu szczecińskim w świetle „Kuriera Szczecińskiego”*, [w:] *Media masowe w oddziaływaniu na rozwój regionu*, red. J. Kania, Szczecin – Koszalin 2008.
- Chrobak P., *Wybory parlamentarne 2007 w skali kraju*, [w:] *Wybory parlamentarne 2007 w okręgu szczecińskim w oczach studentów II roku politologii i europeistyki US*, red. P. Chrobak, Szczecin 2008.
- Chrobak P., *Wybory prezydenta RP w latach 1990-2010*, [w:] *Suweren – Zwierzchnik – Reprezentant Państwa. Głowa państwa w polskiej współczesnej refleksji politycznej*, red. R. Ptaszyński i T. Sikorski, Warszawa 2013.
- Chrobak P., *Wybory Prezydenta RP w 2010 roku w kraju i województwie zachodniopomorskim*, „Przegląd Zachodniopomorski”, nr 1, Szczecin 2012.

³⁹ Referendum odbyło się 13 października 2013 r. i zostało unieważnione ze względu na zbyt niską frekwencję. Źródło: Na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

- Chrobak P., *Wybory samorządowe w województwie zachodniopomorskim w latach 1998-2006 na tle kraju*, „Przegląd Zachodniopomorski”, nr 1, Szczecin 2010.
- Chrobak P., *Wybory samorządowe w 2006 roku w Szczecinie oraz do Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego*, „Przegląd Zachodniopomorski”, nr 1, Szczecin 2008.
- Obwieszczenie PKW z dnia 26 listopada 1990 r. o wynikach głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP zarządzonych na dzień 25 listopada 1990 r.
- Obwieszczenie PKW z dnia 10 grudnia 1990 r. o wynikach ponownego głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP.
- Obwieszczenie PKW z dnia 31 października 1991 r. o wynikach wyborów do Sejmu RP przeprowadzonych w dniu 27 października 1991 r.
- Obwieszczenie PKW z dnia 23 września 1993 r. o wynikach wyborów do Sejmu RP przeprowadzonych w dniu 19 września 1993 r.
- Obwieszczenie PKW z dnia 7 listopada 1995 r. o wynikach głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP zarządzonych na dzień 5 listopada 1995 r.
- Obwieszczenie PKW z dnia 20 listopada 1995 r. o wynikach głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP w drugiej turze głosowania, przeprowadzonej w dniu 19 listopada 1995 r.
- Obwieszczenie PKW z dnia 25 września 1997 r. o wynikach wyborów do Sejmu RP przeprowadzonych w dniu 21 września 1997 r.
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu RP z dnia 9 czerwca 2000 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o wyborze Prezydenta RP.
- Obwieszczenie PKW z dnia 9 października 2000 r. o wynikach głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP zarządzonych na dzień 8 października 2000 r.
- Obwieszczenie PKW z dnia 26 września 2001 r. o wynikach wyborów do Sejmu RP przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r.
- Obwieszczenie PKW z dnia 27 września 2005 r. o wynikach wyborów do Sejmu RP przeprowadzonych w dniu 25 września 2005 r.
- Obwieszczenie PKW z dnia 10 października 2005 r. o wynikach głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP zarządzonych na dzień 9 października 2005 r.
- Obwieszczenie PKW z dnia 24 października 2005 r. o wynikach ponownego głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP.
- Obwieszczenie PKW z dnia 23 października 2007 r. o wynikach wyborów do Sejmu RP przeprowadzonych w dniu 21 października 2007 r.
- Obwieszczenie PKW z dnia 21 czerwca 2010 r. o wynikach głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP zarządzonych na dzień 20 czerwca 2010 r.
- Obwieszczenie PKW z dnia 5 lipca 2010 r. o wynikach ponownego głosowania i wyniku wyborów Prezydenta RP.
- Obwieszczenie PKW z dnia 11 października 2011 r. o wynikach wyborów do Sejmu RP przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r.
- Uchwała Zgromadzenia Narodowego z dnia 22 grudnia 1990 r. w sprawie stwierdzenia ważności wyboru Prezydenta RP.
- Uchwała Sejmu RP z dnia 17 kwietnia 2003 r. o zarządzeniu ogólnokrajowego referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej.
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Ordynacja wyborcza do Senatu PRL.
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym.

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. Ordynacja wyborcza do rad gmin.
Ustawa z dnia 27 września 1990 r. o zmianie Konstytucji RP.
Ustawa z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta RP.
Ustawa z dnia 26 października 1990 r. o zmianie ustawy o wyborze Prezydenta RP.
Ustawa z dnia 10 maja 1991 r. Ordynacja wyborcza do Senatu RP.
Ustawa z dnia 28 czerwca 1991 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu RP.
Ustawa z dnia 28 maja 1993 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu RP.
Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o referendum.
Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o zmianie ustawy o wyborze Prezydenta RP.
Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym.
Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa.
Ustawa z dnia 16 lipca 1998 r. Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw.
Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa.
Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wejściu w życie ustawy o samorządzie powiatowym, ustawy o samorządzie województwa oraz ustawy o administracji rządowej w województwie.
Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym.
Ustawa z dnia 11 kwietnia 2001 r. o zmianie ustaw: o samorządzie gminnym, o samorządzie powiatowym, o samorządzie województwa, o administracji rządowej w województwie oraz o zmianie niektórych innych ustaw.
Ustawa z dnia 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu RP i do Senatu RP.
Ustawa z 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta.
Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym.
Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy.
Ustawa z dnia 3 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy.

Piotr Chrobak

Rola i znaczenie wyborów oraz referendum we współczesnej demokracji

Jednym z najważniejszych elementów państwa demokratycznego są wybory i referenda. Poprzez wybory obywatele pośrednio sprawują władzę w państwie, wybierając swoich przedstawicieli m.in. do parlamentu czy samorządu, którzy w ich imieniu sprawują władzę. Natomiast poprzez referenda obywatele sprawują władzę w sposób bezpośredni. Wyróżniamy referenda: ogólnokrajowe oraz lokalne. Referenda są rozpisywane w sprawach o kluczowym znaczeniu dla funkcjonowania państwa lub samorządu. W skali ogólnopolskiej mieliśmy m.in. referenda w sprawie przyjęcia konstytucji lub wstąpienia do Unii Europejskiej. Natomiast na szczeblu lokalnym, np. w odniesieniu do Szczecina, przeprowadzono referendum w sprawie odwołania prezydenta miasta.

W artykule przeanalizowano m.in., jaki wpływ na ostateczny wynik wyborów miały zmiany w przepisach ordynacji wyborczej. Zwrócono uwagę na takie czynniki, jak sposób przeliczania głosów na mandaty, progi wyborcze czy system większościowy lub proporcjonalny. W tekście omówiono także preferencje polityczne polskiego społeczeństwa w oparciu o wybory głowy państwa.

Słowa kluczowe: wybory, referenda, ordynacja wyborcza, wybory Prezydenta RP, wybory do Sejmu i Senatu RP, wybory samorządowe

The role and significance of elections and referendums in modern democracy

One of the most important elements of a democracy are elections and referendums. Through the elections citizens indirectly held power in the country, choosing their representatives, among others to the parliament or local government who exercise authority on their behalf. However, through referendum citizens held power directly. We distinguish referendums for: national and local. Referendums are carried out on matters of critical importance to the functioning of a state or local government. In national scale we had referendums such as on the adoption of the Constitution, or to join the European Union. However, at the local level, e.g. in relation to Szczecin, was conducted a referendum on the appeal of President of the city.

The article analyzes the impact on the final outcome of the election for the changes in the electoral law. Attention was paid to factors such as the conversion of votes into seats, electoral thresholds, whether a majority or proportional system. The text also discusses the political preferences of Polish society based on the elections of the head of the state.

Keywords: elections, referendum, the electoral law, election of the President of Poland, elections to the parliament, the municipal elections

Translated by Katarzyna Czechowska